

פְּטוּרֵי דְרִישָׁא פְּטוּר וּמוֹתֵר לֹא קְתַנֵּי - המשנה לא מנתה את האופנים ברישא המותרים משום איסור שבת (רש"י), אמנם יש איסור לעשותם משום 'לפני עור' או משום 'מסייע לעוברי עבירה', וכמו שהבאנו לעיל (ב, א ד"ה ובעל הבית). ויש מפרשים, שמדובר כשנותן לנכרי חפץ ששייך לנכרי, שמוותר לכתחילה (תוס' ד"ה ובא).

כָּל פְּטוּרֵי דְשֶׁבֶת פְּטוּר אֶבֶל אֶסוּר - פטור מחטאת ואסור מדרבנן (רש"י), בשונה משאר דיני תורה, שאף במקומות שנאמר בהם 'פטור', הכוונה פטור ומותר (מדרכי פסחים תקמה; ראה במקורות המובאים ביד מלאכי כללי התלמוד כלל תקנו). ויש אומרים, שהוא הדין בשאר דיני תורה, שכאשר כתוב 'פטור' היינו פטור ומותר, ולא דוקא בדיני שבת (ראה במקורות המובאים ביד מלאכי שם).

צִידַת צְבִי - שמוותר לכתחילה למנוע מצבי לצאת מהבית כשאינו עושה פעולת צידה, כגון שישב אדם בפתח בית שצבי בתוכו ומנע ממנו לצאת, והתיישב לצדו אדם נוסף, וקם הראשון והלך לו, מותר לשני להישאר לשבת במקומו (משנה להלן קו, ב ורש"י שם), אף שנשאר לשבת שם בשביל שהצבי לא יצא מהבית, כיון שאינו עושה מעשה חדש, אלא רק שומר את הצבי שניצוד ועומד על ידי הראשון שישב שם (משנ"ב שטז, כה, ע"פ רמב"ן). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע א"ח שטז, ג, ומשנ"ב שם).

שָׁנִים וְעֵשׂוֹ אוֹתָהּ פְּטוּרִין. ■ להלכה, מהתורה חייבים רק על עשיית מלאכה בשלימות, בעקירה הוצאה והנחה, ומדרבנן אסור אף חצי מלאכה (שו"ע א"ח שמו, א).

הִטְעִינוּ חֲבָרֵי אוֹרְלִין וּמִשְׁקִין, וזה שהטעינוהו עקם ביציאתו עמם לרשות הרבים (רש"י), והוא הדין באופנים נוספים וכגון שהיה טעון באוכלים ומשקים מבעוד יום, ומשחשכה עקם ביציאתו לרשות הרבים (ריטב"א, ע"פ גמ' להלן), והאוכלים והמשקים המוטענים בידו, נחשבים כ'מונחים' אצלו לענין שאם יבוא אדם ויטלם ממנו, נטילתו תיחשב כ'עקירה' להתחייב עליה, וכפי ששינונו במשנה שנטילת העני מידו של בעל הבית נחשבת עקירה, וספק הגמ' הוא כשמוציאים בעצמו, וכדלהלן (רעק"א להלן ע"ב).

מֵהוּ, עֲקִירַת גּוֹפּוֹ פְּעֻקִירַת חִפְּץ מִמְקוֹמוֹ דְּמִי וּמִיחֵיב - האם מקום עמידת האדם שנושא את המשא נחשב המקום שבו מונח המשא, וכשהאדם עומד ברשות היחיד, נחשב שהמשא מונח ברשות היחיד, וביציאתו לרשות הרבים, משתנה גם מקום המשא מרשות היחיד לרשות הרבים, ונחשב שהוציא את המשא מרשות לרשות (רעק"א שם; חזון יחזקאל).

או דִּילְמָא לֹא - או שידו או גופו של האדם שעליו מונח המשא, הוא נחשב המקום שבו מונח המשא, ולכן אף כשהוא יוצא מרשות היחיד לרשות הרבים עם המשא, לא השתנה מקומו של החפץ, שלעולם הוא מוגדר כמונח בידו של האדם, ולא נחשב שהוציא את המשא מרשות לרשות (שם). ויש שפירש, שספק הגמ' האם עקירת אדם ממקומו נחשבת עקירה, או שזה פעולת 'הליכה' ואינה נחשבת עקירה כלל (הזו"א א"ח סב, ב).

אָמַר לִיָּה חֵיִיב, שמקום המשא הוא מקום עמידת האדם שנושא את המשא, וביציאתו נחשב שהוציא את המשא מרשות לרשות (חזון יחזקאל שם).

יָדוֹ לֹא נִיחָה - שידו הפשוטה לרשות אחרת, נחשבת כמונחת ברשות שיעקר גופו עומד בה (רשב"א בביאור דעת רש"י, וראה תוס' שפירשו דברי רש"י באופן אחר ותמחו על דבריו).

כָּבֵּא דְרִישָׁא פְּטוּר וּמוֹתֵר לֹא קְתַנֵּי - המשנה לא מנתה את האופנים ברישא המותרים משום איסור שבת (רש"י), אמנם יש איסור לעשותם משום 'לפני עור' או משום 'מסייע לעוברי עבירה', וכמו שהבאנו לעיל (ב, א ד"ה ובעל הבית). ויש מפרשים, שמדובר כשנותן לנכרי חפץ ששייך לנכרי, שמוותר לכתחילה (תוס' ד"ה ובא).

כָּל פְּטוּרֵי דְשֶׁבֶת פְּטוּר אֶבֶל אֶסוּר - פטור מחטאת ואסור מדרבנן (רש"י), בשונה משאר דיני תורה, שאף במקומות שנאמר בהם 'פטור', הכוונה פטור ומותר (מדרכי פסחים תקמה; ראה במקורות המובאים ביד מלאכי כללי התלמוד כלל תקנו). ויש אומרים, שהוא הדין בשאר דיני תורה, שכאשר כתוב 'פטור' היינו פטור ומותר, ולא דוקא בדיני שבת (ראה במקורות המובאים ביד מלאכי שם).

צִידַת צְבִי - שמוותר לכתחילה למנוע מצבי לצאת מהבית כשאינו עושה פעולת צידה, כגון שישב אדם בפתח בית שצבי בתוכו ומנע ממנו לצאת, והתיישב לצדו אדם נוסף, וקם הראשון והלך לו, מותר לשני להישאר לשבת במקומו (משנה להלן קו, ב ורש"י שם), אף שנשאר לשבת שם בשביל שהצבי לא יצא מהבית, כיון שאינו עושה מעשה חדש, אלא רק שומר את הצבי שניצוד ועומד על ידי הראשון שישב שם (משנ"ב שטז, כה, ע"פ רמב"ן). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע א"ח שטז, ג, ומשנ"ב שם).

וְצִידַת נְחֹשׁ - שמוותר לכתחילה לצדו נחש בשביל שלא יזיק (משנה עדויות ב, ה), לדעת הסוברים שאין חייבים מהתורה על מלאכה שאינה צריכה לגופה, שצידה זו אינה צריכה לגופה, שאינו צריך את הנחש הניצוד, כדרך שהיתה המלאכה במשכן, שצדו בעלי חיים בשביל להשתמש בעורותיהם, ואף שבשאר מקומות גזרו חכמים על מלאכה שאינה צריכה לגופה, כאן לא גזרו משום צער הגוף (תוס' ד"ה הצד, ותוס' להלן צד, א ד"ה רבי שמעון), ויש מפרשים שההיתר הוא משום שאין זו מלאכה כלל, והוא כמתעסק בלבד, שאין כוונתו אלא להבריח מעליו את הנחש, ומהותה של מלאכת צידה שחפץ שיהיה הבעל-חי ניצוד ברשותו, ולכן מותר לכתחילה אף לדעת הסוברים שחייבים מהתורה על מלאכה שאינה צריכה לגופה (משנ"ב שטז, כז ע"פ אחרונים, בדעת הרמב"ם). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע שטז, ז ומשנ"ב שם, וראה שם פרטים נוספים).

וּמִפִּסִּים מוֹרְקָא - שמוותר לכתחילה לפתוח פצע בשביל להוציא את הליחה המכונסת בו, לדעת הסוברים שאין חייבים מהתורה על מלאכה שאינה צריכה לגופה, שעשיית פתח כזו אינה צריכה לגופה, שבמשכן הוצרכו לפתחים בשביל להכניס ולהוציא, וכאן הפתח נועד רק להוצאת הליחה, ואף שהוא כעין בונה או מתקן כלי (תוס' להלן צד, א ד"ה רבי שמעון), ואף שבשאר מקומות גזרו חכמים על מלאכה שאינה צריכה לגופה, כאן לא גזרו משום צער הגוף (רש"י כאן והלן קז, א-ב). ויש מפרשים שההיתר הוא משום שאין זו מלאכה כלל (מג"א שכה, לג). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע שכה, כח), וטוב לעשותה על ידי נכרי (משנ"ב שם, וראה שם פרטים נוספים).